

УДК 378.147.091.3:811.161.2'38

Анжеліка Попович,
кандидат філологічних наук, доцент,
професор кафедри української мови
Кам'янець-Подільського національного
університету імені Івана Огієнка

ОСНОВНІ ПІДХОДИ ДО ВИВЧЕННЯ СТИЛІСТИКИ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В НАВЧАЛЬНИХ ВИДАННЯХ ДЛЯ ВИЩОЇ ШКОЛИ (РЕТРОСПЕКТИВА І СЬОГОДЕННЯ)

У статті розглядаються основні підходи до вивчення стилістики української мови як навчальної дисципліни в підручниках і навчальних посібниках для студентів вищих навчальних закладів. Виокремлюються тропейно-фігуральний, мовно-рівневий, функційно-стильовий і комунікативно-прагматичний підходи. Аналізу піддаються навчальні видання зі стилістики, опубліковані від початку ХХ століття дотепер (Н. Бабич, І. Білодід, Л. Булаховський, В. Ващенко, Г. Волкотруб, В. Домбровський, П. Дудик, М. Зарицький, А. Коваль, О. Курило, К. Лучаковський, Л. Мацько, О. Пономарів, О. Потебня, В. Сімович, С. Смеречинський, О. Синявський, М. Сулима, Б. Ткаченко, І. Франко, І. Чередниченко та інші).

Ключові слова: навчальна дисципліна, стилістика української мови, учитель-словесник, методика викладання лінгвістичних дисциплін, вища школа, підходи до вивчення стилістики, навчальні видання.

В статье рассматриваются основные подходы к изучению стилистики украинского языка как учебной дисциплины в учебниках и учебных пособиях для студентов высших учебных заведений. Выделяются тропейно-фигуральный, языково-уровневый, функционально-стилевой и коммуникативно-прагматический подходы. Анализ осуществляется на учебных изданиях, изданных от начала ХХ века до наших дней (Н. Бабич, И. Билодид, Л. Булаховский, В. Ващенко, Г. Волкотруб, В. Домбровский, П. Дудик, Н. Зарицкий, А. Коваль, Е. Курило, К. Лучаковский, Л. Мацько, А. Пономарив, А. Потебня, В. Симович, Н. Сулима, А. Синявский, С. Смеречинский, Б. Ткаченко, И. Франко, И. Чередниченко и другие).

Ключевые слова: учебная дисциплина, стилистика украинского языка, учитель-словесник, методика преподавания лингвистических дисциплин, высшая школа, подходы к изучению стилистики, учебные издания.

The questions about methods of teaching stylistics as the educational discipline in high school are very topical. In the article the approaches to studying the stylistics of Ukrainian language in educational textbooks for

university students are explained. The trope-and-figurative, linguistic level, functional-and-stylistic and communicative-and-pragmatic approaches are distinguished. The analysis of educational editions in stylistics, which have been published since the early twentieth century until now, is made (I. Franko, O. Potebnia, K. Luchakovskiy, V. Dombrovskiy, B. Tkachenko, L. Bulakhovskiy, V. Simovych, O. Kurylo, M. Sulyma, O. Syniavskiy, S. Smerechynskiy, I. Bilodid, A. Koval, V. Vaschenko, I. Cherednychenko, M. Zarytskyi, H. Volkotrub, L. Matsko, P. Dudyk, O. Ponomariv and others). The approach of linguistic level was defined as the dominating one. At present stage it is needed to consider the communicative and pragmatic aspects of discipline studying, as there are active processes of interaction of linguostylistics' categories with philosophy of language, culturology, sociolinguistics, pragmalinguistics, communicative linguistics, literature studies, ethnolinguistics, etc.

Key words: *educational discipline, stylistics of Ukrainian language, teacher-philologist, methodology of philological sciences teaching, higher education, approaches to learning stylistics, academic edition.*

Стилістика української мови – завершальна лінгвістична дисципліна в професійній підготовці майбутніх учителів-словесників, яка «є своєрідною вершиною дослідження мови, теоретичною основою розвитку національної мовної культури» [15, с. 71].

У царині стилістики української мови відомі праці І. Білодіда, Н. Бабич, Д. Баранника, О. Біляєва, В. Ващенко, Г. Волкотруб, П. Дудика, С. Єрмоленко, Г. Їжакевич, А. Капелюшного, А. Коваль, В. Коптілова, Л. Мацько, О. Пономаріва, Л. Скрипник, Н. Сологуб, І. Чередниченка та інших.

Методиці викладання лінгвістичних дисциплін у вищій школі присвячені дослідження З. Бакум, А. Богуш, Н. Голуб, О. Горошкіної, Т. Донченко, В. Дороз, С. Карамана, К. Климової, В. Коваль, О. Копусь, О. Кучерук, О. Любашенко, Л. Мацько, А. Нікітіної, Н. Остапенко, Л. Паламар, М. Пентилюк, О. Семенов, Т. Симоненко та інших.

Лінгводидактичні аспекти стилістики віддзеркалені в розвідках В. Бадер, З. Бакум, Н. Баранник, О. Караман, С. Карамана, П. Кордун, К. Климової, Г. Конторчук, Л. Кравець, І. Кучеренко, В. Луценко, І. Мамчур, В. Новосьолової, С. Омельчука, М. Пентилюк, Д. Семчук, К. Серажим, Л. Сугейко, Л. Шевченко, Н. Шульжук, Н. Янко та інших. Водночас студіювання науково-методичної літератури виявило, що окремі питання методики викладання стилістики у вищій школі потребують подальшого опрацювання.

Мета нашого дослідження – проаналізувати основні підходи до вивчення стилістики української мови як навчальної дисципліни в підручниках і посібниках для студентів вищих навчальних закладів.

Виокремлюємо такі основні підходи до вивчення стилістики

української мови: тропеїчно-фігуральний, функційно-стильовий, мовно-рівневий і комунікативно-прагматичний.

При тропеїчно-фігуральному підході, притаманному науковим працям початку ХХ століття, основна увага в навчальній літературі зосереджувалася на тропи і фігури стилістичного синтаксису. Незважаючи на те, що ці виражальні засоби якнайкраще передають творчу індивідуальність, упевнені, що обмежуватися лише ними не варто.

Основним поняттям стилістики є функційний стиль, тому вирізняємо функційно-стильовий підхід: «Спираючись на засадниче положення про те, що історія літературної мови – це історія її стилів (функціональних і експресивних), дослідники прагнуть визначити тенденції в розвитку стильової норми мови художньої літератури (поезії, прози, драматургії), публіцистичних, наукових, офіційно-ділових текстів» [17, с. 6]. До того ж, за твердженням П. Дудика, «Наявність стилів мови в сучасних літературних мовах, зокрема і в українській, є одним з найвагоміших показників їх високого розвитку, прогресу, повноцінного функціонування» [4, с. 58].

Безсумнівно, мовно-рівневий підхід є домінуючим, адже стилістика «пронизує всі рівні мовної системи» [15, с. 8]. Укладачі видання «Українська лінгвостилістика ХХ – початку ХХІ ст.: система понять і бібліографічні джерела» небезпідставно стверджують: «праця І. Г. Чередниченка, й наступні дослідження підтвердили існування в лінгвоукраїністиці передусім стилістики мовних засобів (мовних ресурсів) або рівневої стилістики, яка, оперуючи одиницями конкретних мовних рівнів (лексичного, граматичного, словотвірного) і застосовуючи власне стилістичні методи дослідження, репрезентує опис стилістичної системи української мови» [17, с. 6]. С. Єрмоленко послуговується терміном «структурно-рівневий підхід» [7].

Водночас «Намагання систематизувати стилістичні явища, спираючись лише на одиниці мовної структури, виявило слабкі місця рівневої стилістики, яка не забезпечувала евристичної цінності стилістичних досліджень» [7, с. 28]. Стилістика повинна здійснювати узагальнювальний аналіз, тому на часі питання про інтеграційну роль стилістики «з виходом» у системи «мова і культура», «мова і людина», «мова і ситуації спілкування» [7, с. 28]. Сьогодні уможливується наявність комунікативно-прагматичного підходу до її вивчення, стилістика «тримає в полі зору не тільки мову, а й мовців: тих, хто говорить, і тих, для кого говорять» [15, с. 71].

Витоки стилістики української мови засвідчені працею І. Франка «Із секретів поетичної творчості» (Львів, 1898), у якій проаналізовані «загальнопсихологічні основи, що мають рішучий вплив на процес поетичної творчості» [18], тлумачаться поняття зорових, запахових, кольористичних, музичних образів та естетичної функції слова загалом.

Наукові основи стилістики заклав О. Потебня в праці «З лекцій з теорії словесності» (Харків, 1905–1930) [1, с. 114], складником якої був розділ «Тропи і фігури».

1917 року у Вінніпезі К. Лучаковський видає «Начерк стилістики, поетики і риторики з додатком про красу мови і будову вірша». Розділ стилістики, як і сучасні підручники і посібники, традиційно розпочинається з визначення стилістики та характеристики умов «доброго і красивого» стилю. К. Лучаковський аналізує порівняння, метафору, синекдоху, метонімію, іронію, евфемію, літоту, асиндетон, полісиндетон, еліпс, замовчування, повтор, запитання й відповідь, оноματοпоєю, параномазію, антитезу, оксиморон, парадокс, градація, інверсія тощо [12].

У підручнику В. Домбровського «Українська стилістика і ритміка» (Перемишль, 1923) тлумачено загальні вимоги до стилю, картинні й емоційні форми виразу (тропи й поетичні образи); фігури (ітеративні, фонетичні, синтаксичні, емфатичні, патетичні фігури).

Засади рівневого підходу до вивчення стилістики зароджувалися в наукових працях початку ХХ століття, адже тоді відбувалося становлення стилістики як науки і навчальної дисципліни та її формування на межі з іншими галузями мовознавства, зокрема історії української літературної мови, орфографії, лексикології, граматики, культури української мови, риторики, основ теорії літератури тощо. В. Ващенко констатує: «Характерно й те, що праці, далекі від стилістичного спрямування, суто граматичні, також не можуть обійти стилістичних явищ <...>. Можна вказати на визнану вже необхідність враховувати стилістичні властивості мови при формулюванні закономірностей орфографії і пунктуації» [2, с. 5].

Ці міркування підтримала й С. Єрмоленко: «Вивчення мовостилію як певної структурної цілісності, на відміну від опису стилістичних засобів української мови, розпочалося у 50–60-і рр. ХХ ст. До того часу стилістичні явища вивчалися у практичному плані як додаткова характеристика лексичних, фразеологічних, граматичних явищ, як засіб урізноманітнення, шліфування мови, вироблення загальнолітературних норм (праці мовознавців 20–30-х рр. ХХ ст. О. Курило, І. Огієнка, М. Гладкого, Б. Ткаченка, О. Синявського, С. Смеречинського)» [5, с. 652].

Перші наукові нароби з проблем граматичної стилістики віднаходимо у дослідженнях В. Сімовича («Грамматика української мови», Раштат, 1917; Київ-Лепціг, 1919), О. Курило («Уваги до сучасної української літературної мови», Київ, 1920; «Паралельні форми в українській мові, їх значення для стилю», Київ, 1923), О. Синявського («Порадник української мови», Харків-Берлін-Нью-Йорк, 1922), М. Сулими («Українська фраза. Коротенькі начерки», Харків, 1928; «Норми української літературної мови», Харків-Київ, 1931), С. Смеречинського («Нариси з української синтакси (у зв'язку з фразеологією та стилістикою)», Харків, 1932), Л. Булаховського («Основи

мовознавства», Київ, 1931–1932) та інших.

На сторінках «Граматики української мови» В. Сімовича знаходимо зауваження про фонетико-стилістичні, словотвірні-стилістичні, морфолого-стилістичні й синтаксично-стилістичні засоби української мови.

Видання О. Курило «Уваги до сучасної української літературної мови» «цілком може правити за основу курсу стилістики української мови», адже в ньому авторка охарактеризувала найосновніші стилістичні особливості українського синтаксису, тому що «не мала змоги розмежувати явища синтаксичні й стилістичні» [11, с. 17]. Ю. Шевельов пише в передмові до п'ятого видання книги: «...в третьому виданні вона стала широким порадиником в основних синтаксично-стилістичних питаннях української літературної мови. Як настільна книга літературних редакторів вона визначила собою весь напрям їх праці на довгі роки» [10, с. 4].

Досліджував український стилістичний синтаксис у поєднанні з лексико-семантикою та фразеологією на матеріалі українських художніх творів XIX–XX ст. М. Сулима в розвідці «Українська фраза. Коротенькі начерки».

У практичному підручнику «Норми української літературної мови» О. Синявський почасти тлумачить стилістичні особливості відмінкових форм іменника, подає зауваги щодо використання прикметникових форм у художньому стилі та діловій мові, визначає їх стилістичні функції, аналізує стилістичне використання дієслівних форм, характеризує різні «стилістичні ефекти» синтаксичних одиниць і т. ін. [14].

Праця С. Смеречинського «Нариси з української синтакси (у зв'язку з фразеологією та стилістикою)» – це підвалини сучасної стилістичної морфології та стилістичного синтаксису, зокрема стилістичні норми побудови окремих синтаксичних конструкцій, правильне вживання відмінків, стилістична навантага категорії роду.

1929 року в Харкові Б. Ткаченко під керівництвом Л. Булаховського здійснив спробу створення спеціального курсу стилістики української мови «Нарис української стилістики». С. Бевзенко так відгукується про це видання: «Вона була першою загалом вдалою спробою систематичного викладу питань української стилістики... Після цієї праці тривалий час не з'являлося друком більш-менш серйозних розвідок з питань української стилістики» [1, с. 116].

Л. Булаховський у праці «Основи мовознавства» подав основні поняття і терміни стилістики української мови: соціальна зумовленість стилю, функціональні стилі, експресивна функція мови, образотворчі засоби мови, образні слова, метафоричні (переносні) значення слова, експресія, табу, евфемізми, стилістичні норми, стилістичні функції дієслів, неправильна побудова синтаксичних конструкцій, засоби високої стилістичної вправності, експресивність, ефективність тощо.

У нетривалий перехідний період лінгвостилістична спільнота готувалася до появи тріумфальних праць зі стилістики української мови шляхом зосередження уваги на особливостях функціональних стилів української мови:

- художній: І. Білодід «Мова української радянської прози» (Київ, 1955), Л. Паламарчук «Лексична синоніміка художніх творів М. М. Коцюбинського» (Київ, 1957), Л. Скрипник «Особливості мови і стилю української радянської художньо-історичної прози» (Київ, 1958), В. Ващенко «Мова творів Т. Г. Шевченка» (Харків, 1964), І. Білодід «Т. Г. Шевченко в історії української літературної мови» (Київ, 1964), В. Масальський «Мова і стиль творів М. Коцюбинського» (Київ, 1965), Г. Колесник «Слово мудре, крилате, пристрасне» (Київ, 1965);

- публіцистичний: М. Жовтобрюх «Мова української преси» (Київ, 1963, 1970); А. Коваль «Особливості мови і стилю засобів масової інформації» (Київ, 1983);

- науковий: А. Коваль «Науковий стиль сучасної української літературної мови. Структура наукового тексту» (Київ, 1970);

- офіційно-діловий стиль: А. Коваль «Культура ділового мовлення. Писемне та усне ділове спілкування» (Київ, 1974) та інші.

І. Білодід зауважує: «Внаслідок свого розвитку, диференціювавшись і відокремившись від історії літературної мови, лінгвостилістика, залишаючись наукою про мову художньої літератури, переросла в науку про стилістичну систему національної мови в цілому, в усіх її виявах, різновидах і стилях – як писемної, так і усної форми» [16, с. 13]. Це був процес пошуку, виформування традиційного академічного підходу до вивчення стилістики української мови як науки. Час потребував монографічних курсів, забезпечення підручниками й навчальними посібниками.

З другої половини ХХ століття в українській стилістиці розпочинаються спроби мовно-рівневого підходу до з'ясування стилістичних явищ.

Трапляються з-поміж видань такі, які намагаються системно описати стилістичні аспекти одного із мовних рівнів. Наприклад, лексичний рівень – А. Коваль («Практична стилістика», Київ, 1960), Д. Нитченко («Елементи теорії літератури і стилістики», Мельборн, 1975); морфологічний – В. Ващенко «Стилiстична морфологiя української мови» (Дніпропетровськ, 1970); синтаксичний – І. Ощипко «Практична стилістика сучасної української літературної мови. Синтаксис» (Львів, 1965), В. Ващенко «Стилiстика речення в українській мові» (Дніпропетровськ, 1968).

Підручник А. Коваль «Практична стилістика української мови» (Київ, 1962, 1967, 1987), перше видання якого здійснене в 1960 році, – «Це перший вдало складений вузівський посібник з української стилістики, в якому враховано як досягнення вітчизняної стилістичної науки, так і усе

багатство стилів і жанрів сучасної української літературної мови» [1, с. 118]. У виданні спостерігаємо значну перевагу функційно-стильового підходу у вивченні стилістики над мовно-рівневим: «Оскільки мова як система складається з фонетичного (фонологічного), лексико-фразеологічного і граматичного рівнів, опис стилів у підручнику проводиться у відповідності з цими рівнями; при цьому подається характеристика ряду специфічних, екстралінгвістичних і власне стильових особливостей в межах кожного функціонального стилю» [9, с. 3]. У кожному розділі після побіжного тлумачення загальних стилістичних особливостей мовних одиниць детально пояснюється їх вживання в різних функційних стилях.

Трапляються посібники, в яких аналізуються мовні рівні шляхом залучення ілюстративного матеріалу одного функційного стилю. У 1958 році побачив світ навчальний посібник В. Ващенко «Стилістичні явища в українській мові» (Харків, 1958), у якому потлумачуються мовні одиниці через призму їх використання в художньому стилі. Ця розвідка – передвісник підручника зі стилістики української мови. Автор відверто стверджує: «Всю ж нашу працю не можна розглядати інакше, як перший ступінь до дійсно наукового з'ясування тонких і важливих деталей нашого мовлення» [2, с. 8].

Прибічниками чіткого мовно-рівневого підходу до вивчення стилістики української були І. Чередниченко («Нариси з загальної стилістики сучасної української мови», Київ, 1962) та авторський колектив підручника «Сучасна українська літературна мова. Стилістика» (Київ, 1973).

І. Чередниченко у фундаментальній праці здійснює стилістичну характеристику всіх мовних рівнів, «проте в ній спостерігається перевантаженість другорядним, елементарним матеріалом, зайвою цитацією тощо» [16, с. 17]. Привертає увагу введення розділу «Фонетичні властивості сучасної української літературної мови та їх стилістичні функції», адже «розділ фоностилістики повинен бути в складі стилістики як лінгвістичної дисципліни» [19, с. 126].

В академічному виданні «Сучасна українська літературна мова. Стилістика» (І. Білодід, Д. Баранник, В. Ващенко, С. Єрмоленко, Г. Іжакевич, В. Коптілов, А. Лагутіна, В. Перебийніс, М. Пилинський) глибокий стилістичний аналіз здійснюється на лексичному, фразеологічному, фонетичному, морфологічному, словотворчому і синтаксичному рівнях з урахуванням специфіки функціонування основних категорій мови і мовлення в художньо-белетристичному, науковому, публіцистичному і офіційно-діловому стилях української літературної мови [16, с. 3]. С. Бевзенко беззаперечно висловлюється: «Такого всеохоплюючого опису стилістичних засобів української літературної мови з глибоким їх теоретичним осмисленням до появи цієї праці ще не

було» [1, с. 121].

Традиційний мовно-рівневий підхід переважає і в навчальних виданнях зі стилістики кінця ХХ – початку ХХІ століття (Н. Бабич, Г. Волкотруб, П. Дудик, М. Зарицький, О. Пономарів та інші).

Навчальний посібник М. Зарицького «Стилістика сучасної української мови» (Київ, 2001) «має своїм завданням, по-перше, заповнити лакуну, яка утворилася внаслідок того, що опубліковані раніше авторитетні підручники, авторами яких є А. П. Коваль (1987), О. Д. Пономарів (1992), практично недоступні студентам, так само як і праці В. С. Ващенко, І. Г. Чередниченка, С. Я. Єрмоленко, М. М. Пилинського, Н. Д. Бабич, В. П. Ковальова, В. А. Чабаненка і багатьох інших авторів» [8, с. 5]. Для кращого вивчення синтаксичних засобів стилістики та через вимоги, що висуваються до «редакторського опрацювання текстів», М. Зарицький вважає необхідним вивчати зі студентами моделі, «які слугують теоретичною підвалиною для поглибленого осмислення поведінки мовних знаків у мовленнєвій діяльності» [8, с. 112]. Тут розглядаються питання стилістичних особливостей викладу (опису, оповіді, розміркування, визначення), творення і сприймання тексту як об'єкту редагування, синтаксичної синонімії та омонімії.

Г. Волкотруб («Практична стилістика української мови: Використання морфологічних засобів мови», Київ, 1998; «Практична стилістика української мови», Тернопіль, 2004; «Стилістика ділової мови», Київ, 2002) упевнено висловлюється щодо правомірності з'ясування в практичній стилістиці виражальних можливостей різнорівневих мовних одиниць й необхідності дослідження «вразливих місць мовної системи» [3, с. 3].

Підручник «Стилістика української мови» за редакцією Л. Мацько (Київ, 2003) – вдале поєднання, на нашу думку, тропеїчно-фігурального і мовно-рівневого підходів. У ньому подано великий за обсягом теоретичний матеріал про стилістичні засоби «міжрівневого характеру» [15, с. 303], а також загальну характеристику тропіки, природу фігур і тропів та сфери їх творення, стилістичних засобів сміхової культури. Оновлення концепції підручника зі стилістики відбулося через тлумачення таких понять, як «стиль викладу», «інформація як стилістичне поняття», «текст як категорія лінгвостилістики», «орнаментика», «символи як стилістичні», «стилістичні прийоми» тощо.

Ми погоджуємося з міркуваннями О. Семеног, яка зазначала: «Потреби вербалізації культурної свідомості в сучасному інформаційному просторі спонукають до впровадження елементів інтерактивної стилістики, спрямованої на здійснення ефективної комунікації, вибудовування оптимальної комунікативної стратегії, оптимальної взаємодії із співрозмовником [13, с. 152].

Частковий комунікативно-стилістичний підхід до вивчення

стилістики зrealізовує П. Дудик у «Стилістиці української мови» (Київ, 2005). Він долучає матеріал про загальну характеристику комунікативно-стилістичних якостей мовлення, мовні й позамовні основи мовленнєвої культури, етичність й естетичність мовлення, співвідношення українського менталітету і стилістики української мови, комунікативно-стилістичні функції жестів і міміки тощо.

Отже, за особливостями подання навчального матеріалу зі стилістики української мови підручники і навчальні посібники для студентів вищих навчальних закладів пройшли шлях від тропеїчно-фігурального і функційно-стильового до мовно-рівневого і комунікативно-прагматичного. Перспективною є думка С. Єрмоленко: «Якщо раніше лінгвостилістика інтегрувалася з мовознавчими галузями (фонологія, лексикологія, словотвір, граматики, фразеологія), забезпечуючи розвиток рівневої стилістики, то тепер спостерігаємо активні процеси взаємодії категорій лінгвостилістики з філософією мови, культурологією, соціолінгвістикою, прагмалінгвістикою, комунікативною лінгвістикою, літературознавством, етнолінгвістикою тощо» [6, с. 4]. Тому на часі видання навчальної літератури зі стилістики, яка би поєднувала мовно-рівневий і комунікативно-прагматичний підходи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бевзенко С. П. Історія українського мовознавства. Історія вивчення української мови / С. П. Бевзенко. – К. : Вища школа, 1991. – 231 с.
2. Ващенко В. С. Стилістичні явища в українській мові. – Ч. 1. / В. С. Ващенко; відп. ред. М. П. Івченко. – Харків : Вид-во Харк. ордена Трудового червоного прапора держ. ун-ту імені О. М. Горького, 1958. – 228 с.
3. Волкотруб Г. Практична стилістика української мови / Галина Волкотруб. – Тернопіль : Підручники і посібники, 2004. – 256 с.
4. Дудик П. С. Стилістика української мови / П. С. Дудик. – К. : Видавничий центр «Академія», 2005. – 368 с.
5. Єрмоленко С. Я. Стиль // Українська мова: енциклопедія / Редкол. : В. М. Русанівський (співголова), О. О. Тараненко (співголова), М. П. Зяблюк та ін. – 2-ге вид., випр. і доп. – К. : Вид-во «Укр. енцикл.» ім. М. П. Бажана, 2004 – С. 652–653.
6. Єрмоленко С. Я. Сучасна лінгвостилістика в інтегративній науковій парадигмі / С. Я. Єрмоленко // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 8. Філологічні науки (мовознавство і літературознавство). – Вип. 5 : зб. наукових праць / за ред. академіка Л. І. Мацько. – К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2014. – С. 3–8.
7. Єрмоленко С. Я. Сучасна українська лінгвостилістика: співвідношення теорії і методів / С. Я. Єрмоленко // Стил: Межнародни часопис. – Белград, 2012. – С. 23–32.

8. Зарицький М. С. Стилістика сучасної української мови: навчальний посібник / М. С. Зарицький. – К. : Парламентське вид-во, 2001. – 156 с.
9. Коваль А. П. Практична стилістика сучасної української мови / А. П. Коваль. – К. : Вища школа, 1987. – 349 с.
10. Курило О. Уваги до сучасної української літературної мови / Олена Курило. – Торонто : Нові дні, 1960. – 199 с.
11. Курило О. Уваги до сучасної української літературної мови / Олена Курило. – К. : Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2004. – 303 с.
12. Попович А. С. Витоки стилістики української мови у праці К. Лучаковського «Начерк стилістики, поетики і риторики з додатком про красу мови і будову вірша» / А. С. Попович // Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка: Філологічні науки. Випуск 40. – Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2015. – С. 396–399.
13. Семенов О. М. Українська культуромовна особистість учителя (шляхи її формування в системі професійної підготовки) : монографія / О. М. Семенов; за ред. Л. І. Мацько. – К. : Педагогічна думка, 2007. – 303 с.
14. Синявський О. Норми української літературної мови [Електронний ресурс] / Олекса Синявський. – Х.-К. : Література і мистецтво, 1931. – Режим доступу : <http://r2u.org.ua/guides/synyavsky/zmist>
15. Стилістика української мови : підручник / Л. І. Мацько О. М. Сидоренко, О. М. Мацько; за ред. Л. І. Мацько. – К. : Вища школа, 2003. – 462 с.
16. Сучасна українська літературна мова. Стилістика / відп. ред. Г. П. Їжакевич; за заг. ред. І. К. Білодіда. – К. : Наукова думка, 1973. – 588 с.
17. Українська лінгвостилістика ХХ – початку ХХІ століття: система понять і бібліографічні джерела / уклад. : С. П. Бибики, Т. А. Коць, С. Г. Чемеркін та ін.; за ред. С. Я. Єрмоленко – К. : Грамота, 2007. – 146 с.
18. Франко І. Я. Із секретів поетичної творчості / І. Я. Франко. – К. : Рад. письменник, 1969. – 190 с.
19. Чередниченко І. Г. Нариси з загальної стилістики сучасної української мови / І. Г. Чередниченко. – К. : Рад. школа, 1962. – 495 с.